

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 333

Gospodarka regionalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi

Danuta Strahl, Andrzej Raszkowski,

Dariusz Głuszczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: K.H. Kocur
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-492-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Jacek Sołtys: Czynniki rozwojowe w dokumentach strategicznych miast powiatowych na obszarze peryferyjnym województwa pomorskiego	11
Małgorzata Markowska: Ocena zależności między rozwojem inteligentnym a odpornością na kryzys ekonomiczny w wymiarze regionalnym – przegląd badań.....	22
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Kreowanie i rozwój kapitału intelektualnego w łódzkiej sferze nauki	33
Artur Myna: Zmiany własnościowe a dekapitalizacja wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych.....	42
Andrzej Raczyk, Sylwia Dolzblasz: Transgraniczne relacje współpracy i konkurencji podmiotów gospodarczych na pograniczu polsko-niemieckim	53
Marek Obrębalski: Kontrowersje wokół zintegrowanych inwestycji terytorialnych	63
Anna Golejewska, Damian Gajda: Ocena wykorzystania dotacji unijnych na podnoszenie i aktualizację kwalifikacji zawodowych osób pracujących w województwie pomorskim.....	71
Marta Kusterka-Jefmańska: Metodyka badań subiektywnej jakości życia – wybrane inicjatywy.....	81
Robert Krzemień: Zróżnicowanie przestrzenne w polityce badawczo-rozwojowej w układzie regionalnym w Polsce w okresie integracji europejskiej ..	90
Andrzej Raszkowski: Ranking krajów UE na przykładzie <i>The Europe 2020 Competitiveness Report</i>	101
Alicja Piątyszek-Pych, Joanna Wyrwa: Realizacja polityki rozwoju klastrów w wybranych regionach Polski	113
Iwona Maria Ładysz: Wpływ zmian koniunkturalnych na budżety metropolii w Polsce.....	125
Jacek Jagodziński, Jarosław Kłosowski: Innowacyjność w przedsiębiorstwach logistycznych w województwie dolnośląskim	135
Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Rozkład obciążeń podatkowych na lokalnych rynkach nieruchomości – zarys problematyki.....	146
Małgorzata Okręglika: Problematyka finansowania partnerstwa publiczno-prywatnego przez sektor bankowy w Polsce.....	155
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Kwestionariusz pomiaru subiektywnej jakości życia mieszkańców regionów przygranicznych.....	165

Dorota Rynio: Uwarunkowania tworzenia nowego modelu polityki regionalnej w Polsce	173
Rozalia Sitkowska: Procedura wspomagania procesów decyzyjnych na szczeblu władz regionalnych w obszarze zaawansowanych technologii, z przykładem zastosowania w województwie mazowieckim.....	183
Zbigniew Piepiora: Finansowanie przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie małopolskim (NUTS 2)	195
Jakub Hadyński: Regionalne aspekty konkurencyjności w relacji miasto – wieś	203
Katarzyna Iwińska: Kierunki i profil emigracji mieszkańców województwa dolnośląskiego na tle polskiej emigracji w latach 2002 i 2011	213

Summaries

Jacek Sołtys: Development factors in strategic documents of powiat capitals in peripheral areas of Pomeranian Voivodeship.....	21
Małgorzata Markowska: The assessment of relations between smart growth and resilience to economic crisis in regional perspective – research review.....	32
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Creation and development of intellectual capital in Lodz field of science	41
Artur Myna: Ownership changes and depreciation of the multifamily dwelling stock.....	52
Andrzej Raczyk, Sylwia Dolzblasz: Transborder relations of cooperation and competition among firms in the polish-german borderland.....	62
Marek Obrębalski: Controversies over integrated territorial investment.....	70
Anna Golejewska, Damian Gajda: The evaluation of the use of EU grants for improving and updating qualifications of employees in the Pomeranian Voivodeship	80
Marta Kusterka-Jefmańska: Methodology of the research on the subjective quality of life – a review of selected initiatives	89
Robert Krzemień: Spatial diversity of research and development policy in Poland's regional structure in the times of European integration.....	100
Andrzej Raszkowski: Ranking of EU countries based on the example of <i>Europe 2020 Competitiveness Report</i>	112
Alicja Piątyszek-Pych, Joanna Wyrwa: The implementation of the cluster development policy in the selected regions of Poland.....	124
Iwona Maria Ładysz: The impact of business changes on the budgets of the metropolises in Poland.....	134
Jacek Jagodziński, Jarosław Kłosowski: Innovation in logistics companies in the Lower Silesian Voivodeship	145

Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Taxes incidence on the local real estate markets – an outline of issues.....	154
Małgorzata Okręglicka: The issues of financing public private partnership by the banking sector in Poland.....	164
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Questionnaire for measuring the subjective quality of life of border regions' inhabitants.....	172
Dorota Rynio: Determinants of creation of a new model of regional policy in Poland	182
Rozalia Sitkowska: Supporting procedure of the decision processes for regional authorities in the area of advanced technologies with the example of application in the Mazovian Voivodeship	194
Zbigniew Piepiora: Financing of the counteraction of natural disasters' effects in Lesser Poland Voivodeship (NUTS 2)	202
Jakub Hadyński: Regional aspects of competitiveness in relation rural area-town.....	212
Katarzyna Iwińska: Directions and profiles of emigrants from the Lower Silesian Voivodeship against Polish emigration in the years 2002-2011....	222

Alina Piątszek-Pych¹, Joanna Wyrwa

Uniwersytet Zielonogórski

REALIZACJA POLITYKI ROZWOJU KLASTRÓW W WYBRANYCH REGIONACH POLSKI

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie założeń polityki rozwoju klastrów w województwach, które wdrażają programy wspierania gron. W pierwszej części wyjaśniono istotę polityki klastrowej, zaprezentowano jej cele i rodzaje oraz wybrane narzędzia i instrumenty jej realizacji. Następnie przedstawiono działania podejmowane w ramach polityki wspierania gron w wybranych regionach. W pierwszej kolejności zaprezentowano zapisy regionalnych dokumentów strategicznych oraz RPO odnoszące się do wspierania klastrów, następnie założenia, cele i sposoby realizacji programów wspierania klastrów. W dalszej części artykułu omówiono sposoby wdrażania programów oraz zrealizowane działania i inicjatywy. W zakończeniu, w nawiązaniu do prowadzonych rozważań, przedstawiono wnioski oraz dokonano oceny zaprezentowanych polityk klastrowych.

Słowa kluczowe: klastry, polityka rozwoju oparta na klastrach, regionalne programy operacyjne.

DOI: 10.15611/pn.2014.333.11

1. Wstęp

W ostatnich latach na całym świecie zauważyć można coraz większe zainteresowanie koncepcją klastrów gospodarczych². Rozwój gron jest procesem długofalowym i przebiega według określonego cyklu życia. Ważną rolę w procesach powstania i rozwoju gron w układzie lokalnym i regionalnym odgrywa administracja publiczna szczebla lokalnego i regionalnego. Rola samorządów w odniesieniu do klastrów wiąże się ściśle z wprowadzaniem nowego typu polityki rozwoju regionalnego opartej na klastrach.

¹ Autorka jest stypendystką w ramach Poddziałania 8.2.2 „Regionalne Strategie Innowacji”, Działania 8.2 „Transfer wiedzy”, Priorytetu VIII „Regionalne Kadry Gospodarki” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Unii Europejskiej i z budżetu państwa.

² Zgodnie z koncepcją M. Portera, klastry/grona to „geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (np. uniwersytetów, jednostek normalizacyjnych i stowarzyszeń branżowych) w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale także współpracujących” [Porter 2000, s.16].

Obecnie polityka rozwoju klastrów w Polsce realizowana jest zarówno na poziomie narodowym, jak i regionalnym i opiera się na nieformalnej zasadzie, że wsparcie klastrów na szczeblu regionalnym powinno następować w ramach realizacji zapisów Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) poszczególnych województw, natomiast klustry o zasięgu ponadregionalnym wspierane są z programów szczebla krajowego [Brodzicki, Kuczevska 2012, s. 53]. W większości województw podstawowym instrumentem wspierającym rozwój klastrów są RPO. W każdym z nich istnieje możliwość wspierania struktur o charakterze klastrowym, lecz tylko nieliczne z nich mają odrębny komponent przeznaczony dla klastrów i dysponują oddzielną pulą środków na ich wsparcie. Istnieją również regiony Polski, które opracowały specjalne programy wspierania klastrów.

Celem artykułu jest przedstawienie założeń polityki rozwoju klastrów w województwach, które wdrażają programy wspierania grom. Uwaga autorów skupiona została na dwóch województwach, pomorskim i dolnośląskim. Wyboru regionów dokonano z uwagi na fakt, iż realizowana przez nie polityka klastrowa charakteryzuje się zarówno odmiennym sposobem wdrażania i finansowania, jak i zróżnicowanym poziomem dojrzałości. Osiągnięcie postawionego celu wymagało przeprowadzenia analizy zarówno polskiej, jak i zagranicznej literatury poświęconej problematyce polityki klastrowej, jak również opracowań o charakterze praktycznym. W artykule wykorzystano regionalne dokumenty strategiczne, RPO, informacje dostępne na stronach internetowych, a także zapisy programów rozwoju klastrów.

W pierwszej części artykułu wyjaśniono istotę polityki klastrowej, zaprezentowano cele i rodzaje tej polityki oraz wybrane narzędzia i instrumenty jej realizacji. Następnie przedstawione zostały działania podejmowane w ramach polityki wspierania grom w wybranych regionach. W pierwszej kolejności omówiono zapisy regionalnych dokumentów strategicznych oraz RPO, odnoszące się do wspierania grom, następnie założenia, cele i sposoby realizacji programów wspierania klastrów. W dalszej części artykułu zaprezentowano sposoby wdrażania programów oraz zrealizowane dotychczas działania i inicjatywy. W zakończeniu, w nawiązaniu do prowadzonych rozważań, przedstawiono wnioski oraz dokonano oceny zaprezentowanych polityk klastrowych.

2. Polityka rozwoju oparta na klastrach – ujęcie teoretyczne

W literaturze przedmiotu nie ma jednej, powszechnie przyjętej, definicji polityki opartej na klastrach. W polskiej literaturze przedmiotu najczęściej przytacza się definicję Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR), który określił politykę klastrową jako „zespół działań i instrumentów wykorzystywanych przez władze różnych szczebli dla podnoszenia poziomu konkurencyjności gospodarki poprzez stymulowanie rozwoju istniejących bądź tworzenia nowych systemów klastrowych, przede wszystkim na szczeblu regionalnym” [Brodzicki i in. 2004, s. 16]. Zasadniczym celem polityki klastrowej jest podnoszenie konkurencyjności systemu gospo-

darczego w skali lokalnej, regionalnej, narodowej i ponadnarodowej, głównie poprzez wzrost poziomu produktywności i innowacyjności podmiotów wchodzących w skład gron [Klemens 2012, s. 51].

Najistotniejsza różnica pomiędzy polityką opartą na klastrach a klasycznym modelem rozwoju regionalnego polega na odstąpieniu od tradycyjnego, bezpośredniego kierowania gospodarką regionalną na rzecz działań pośrednich i stymulujących. Klastry stanowią jedynie narzędzie wspierania i aktywizacji oraz ułatwiają pobudzenie „naturalnej” przedsiębiorczości w regionie [Kaźmierski 2011, s. 248]. W zależności od stawianych celów polityka klastrowa może przybierać różne formy. Raport przygotowany na potrzeby holenderskiego Ministerstwa Gospodarki wyróżnia modele polityki wspierania klastrów, koncentrujące się na czterech obszarach wsparcia: 1) kreowanie przewagi konkurencyjnej w zakresie kluczowych sektorów gospodarki; 2) podnoszenie konkurencyjności sektora MSP; 3) stymulowanie rozwoju regionalnego; 4) intensyfikacja współpracy przemysłu ze sferą badań [Boekholt, Thuriaux 1999, s. 386-388].

Ponieważ klastry mają najczęściej zasięg lokalny bądź regionalny, istotną rolę w realizacji polityki klastrowej odgrywają inicjatywy podejmowane przez samorządy lokalne i regionalne, które mogą wspierać grona przy wykorzystaniu metod bezpośrednich (np. wpływanie na zarządzanie klastrem oraz jego finansowanie) lub też metod pośredniego oddziaływania w postaci inicjatyw promocyjnych, związanych z monitoringiem czy raportowaniem [European Commission 2003, s. 3]. Władze lokalne i regionalne mogą wykorzystać do wspierania gron instrumenty finansowe, prawno-podatkowe, promocyjno-organizacyjne oraz informacyjno-szkoleniowe.

W opinii S.A. Rosenfelda powstanie i późniejszy rozwój struktur klastrowych w regionie wymaga podejmowania przez władze regionalne działań polegających na: monitorowaniu struktury gospodarczej regionu w celu identyfikacji gron; tworzeniu otoczenia instytucjonalno-organizacyjnego gron; przygotowaniu profesjonalnej i interdyscyplinarnej oferty usług wspierających działalność struktur klastrowych; poprawie jakości kształcenia i działalności szkoleniowej oraz wspieraniu procesu pozyskiwania wyspecjalizowanych kadr kluczowych dla klastra; stymulowaniu i przyciąganiu inwestycji w obszarach działalności gron; pobudzaniu innowacyjności i przedsiębiorczości w regionie; podejmowaniu działań mających na celu promocję regionu [Rosenfeld 2002, s. 15].

3. Polityka wspierania gron w województwie pomorskim

3.1. Wspieranie klastrów w świetle regionalnych dokumentów strategicznych i RPO

Do koncepcji gron nawiązują w zasadzie wszystkie dokumenty strategiczne województwa pomorskiego. Punktem wyjścia dla prowadzenia polityki proklastrowej są zapisy Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego (dalej cyt.: SRWP) z 2005 r.,

która wskazywała tworzenie warunków organizacyjnych, administracyjnych, prawnych i finansowych dla powstawania skupisk współpracujących przedsiębiorstw jako jeden z kierunków działań podejmowanych na rzecz stworzenia lepszych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie [SRWP 2005, s. 23]. W znowelizowanej Strategii, przyjętej w 2012 r., jako jedno ze strategicznych wyzwań województwa wskazano rozwój powiązań gospodarczych, a wsparcie inicjatyw klastrowych i przedsięwzięć realizowanych przez klastry na obszarze całego regionu uznano za jeden ze strategicznych kierunków działania [SRWP 2012, s. 28].

W zapisach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 (RPO WP) nie przewidziano oddzielnego działania na wsparcie klastrów. Działaniem podstawowym w zakresie wspierania gron jest działanie 1.5.2. Wsparcie regionalnych procesów proinnowacyjnych, w ramach którego finansowane są działania polegające na tworzeniu i rozwoju powiązań kooperacyjnych między firmami, a także pomiędzy firmami i innymi instytucjami, w tym klastrów o zasięgu lokalnym i regionalnym. W Programie znajdują się również działania komplementarne, takie jak np. 1.2 Rozwiązania innowacyjne dla MSP wspierające działalność badawczo-rozwojową przedsiębiorstw; 1.5.2 Infrastruktura dla rozwoju firm innowacyjnych, wspierające m.in. działania inwestycyjne podmiotów tworzących infrastrukturę innowacyjną regionu [URPO WP 2013].

Do koncepcji klastra odnoszą się również zapisy Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Pomorskiego (RSI-P). W dokumencie przewidziano prowadzenie następujących działań, których realizacja może przyczynić się do wspierania rozwoju gron: wsparcie izb gospodarczych, organizacji pracodawców i stowarzyszeń przemysłowych w obszarze działań proinnowacyjnych; wspólne inwestycje firm w innowacje; budowa współpracy firm w grupach branżowych dla opracowywania branżowych strategii innowacji; tworzenie nowoczesnych obszarów przemysłowych i skupisk firm innowacyjnych; powstawanie i rozwój komercyjnych podmiotów B+R. Ponadto dla implementacji RSI utworzone zostało Biuro Wdrażania RSI, w ramach którego powołano Zespół strategii rozwoju skupisk innowacyjnych (klastrów innowacyjnych) [RSI-P 2004, s. 46,62].

3.2. Regionalny Program Wspierania Klastrów dla Województwa Pomorskiego

W czerwcu 2009 r. zarząd województwa zatwierdził Regionalny Program Wspierania Klastrów dla Województwa Pomorskiego na lata 2009-2015 (RPWK WP), który stał się podstawą wdrażania polityki klastrowej w regionie. Celem głównym Programu było wzmocnienie konkurencyjności gospodarki województwa pomorskiego poprzez stymulowanie klastrów o zasięgu lokalnym i regionalnym. Do celów szczegółowych Programu należą natomiast: mobilizacja inicjatyw klastrowych w ramach potencjalnych klastrów, intensyfikacja współpracy w ramach klastrów, poprawa jakości, zakresu i dostępności wyspecjalizowanych usług na rzecz klastrów. Polity-

ka rozwoju klastrów sformułowana w Programie zakłada wspieranie trzech typów gron: kluczowych, subregionalnych i embrionalnych³. Całość wsparcia dla klastrów oparta jest na procedurach konkursowych przydzielania środków na realizację projektów zgłaszanych do różnych działań programów operacyjnych dostępnych w regionie. Wsparcie gron obejmuje finansowanie projektów koordynacji rozwoju klastrów realizowanych przez koordynatorów klastrów. Wsparcie klastrów kluczowych obejmuje jeszcze dodatkowe korzyści, tj.: 1) wsparcie dla funkcjonowania i rozwoju inicjatywy klastrowej obejmujące dofinansowanie działalności koordynatora inicjatywy, działania na rzecz wymiany informacji i promocji grona oraz stymulowania kontaktów i współpracy; 2) preferencje w ubieganiu się o finansowanie ze środków RPO WO i regionalnej części PO KL projektów zapisanych w strategii rozwoju klastra; 3) wsparcie przy ubieganiu się o dofinansowanie projektów z innych źródeł publicznych. Przyznanie statusu klastra kluczowego odbywa się w drodze konkursu ogłaszanego przez zarząd województwa. Konkursy na przyznanie statusu klastrów kluczowych poprzedzają konkursy na projekty przygotowawcze, służące mobilizacji inicjatyw klastrowych oraz przygotowaniu analiz, strategii i planów działania. Wsparcie dla klastrów subregionalnych oraz klastrów embrionalnych dostępne jest w ramach kolejnych konkursów ogłaszanych dla działania 1.5.2 RPO WP na lata 2007-2013 i obejmuje dofinansowanie działalności bieżącej koordynatora inicjatywy lub koordynatora sieci⁴.

Głównym źródłem finansowania RPWK WP są fundusze strukturalne 2007-2013, tj. środki RPO WP (przede wszystkim działanie 1.5.2), środki regionalnego komponentu PO KL, środki prywatne przedsiębiorstw oraz środki własne Samorządu Województwa Pomorskiego. Za realizację Programu odpowiada zarząd województwa za pośrednictwem Departamentu Rozwoju Gospodarczego UMWP. W realizacji Programu uczestniczy również Agencja Rozwoju Pomorza, jako instytucja pośrednicząca II stopnia w zakresie wykorzystania środków EFRR z RPO WP, oraz Departament EFS UMWP w odniesieniu do środków uruchamianych w ramach komponentu regionalnego PO KL.

³ Klasy klucze powinny cechować się istotnym udziałem w gospodarce województwa, wysoką dynamiką wzrostu, potencjałem rozwojowym oraz konkurencyjnością. Powinny to być skupiska przedsiębiorstw i IOB, które mogą stać się motorami rozwoju regionu. Klasy subregionalne to klasy nie mające kluczowego znaczenia dla gospodarki całego regionu, ale istotne z punktu widzenia rozwoju gospodarki jednego bądź kilku powiatów. Klasy embrionalne są to sieci współpracy w zakresie transferu wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami B+R i przedsiębiorstwami oraz realizacji wspólnych projektów wdrożeniowych i naukowo-badawczych.

⁴ W procesie selekcji klastrów subregionalnych brane są pod uwagę dwie kategorie kryteriów, tj. potencjał i konkurencyjność klastra oraz partnerstwo (zawiązanie formalnego partnerstwa minimum 10 przedsiębiorstw oraz 1 podmiotu administracji samorządowej, otwartość na nowe podmioty, dotychczasowe przykłady współpracy). W procesie selekcji gron embrionalnych brane są pod uwagę kompetencje naukowe (liczba wdrożonych patentów, zrealizowanych projektów badawczych itp.) oraz partnerstwo (zawiązanie formalnego partnerstwa minimum 3 przedsiębiorstw oraz 1 jednostki naukowej) [RPWK WP 2009, s. 21].

3.3. Wdrażanie polityki klastrowej w regionie

Przed przyjęciem RPWK WP polityka stymulowania rozwoju klastrów w województwie pomorskim nie była szczegółowo sformułowana i przejawiała się w realizacji działań o charakterze ogólnym. Realizowanych było kilka projektów, których celem było wspieranie procesów powstania i rozwoju grom. Działania te miały charakter projektów regionalnych, np. projekt Stymulowanie innowacyjności gospodarki województwa pomorskiego przez wspieranie rozwoju klastrów⁵, jak również krajowych, np. Program szkoleń promujących clustering. Zatwierdzenie RPWK WP zintensyfikowało działania na rzecz wspierania struktur klastrowych w regionie. W związku z realizacją Programu organizowane są konkursy przygotowawcze dla klastrów oraz konkursy dla klastrów subregionalnych i embrionalnych na realizację ich działalności bieżącej. Zarząd województwa ogłosił do tej pory dwa konkursy na tzw. klastry kluczowe, w 2009 i 2010 r.⁶ W rezultacie status klastra kluczowego otrzymały trzy klastry: Pomorski Klaster ICT, Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny oraz Gdański Klaster Budowlany. W ramach realizacji polityki klastrowej w województwie powołany został Punkt Kontaktowy ds. Klastrów w Województwie Pomorskim, prowadzony w ramach UMWP⁷. W marcu 2012 r. instytucje reprezentujące pomorskie przedsiębiorstwa, podmioty sfery B+R, podmioty otoczenia innowacji oraz przedstawiciele samorządów podpisali list intencyjny w sprawie powołania Pomorskiej Grupy Kompetencji Klastrowych (PGKK), która skupia liderów i animatorów sceny klastrowej regionu [www.klastry.pomorskie.eu].

W sierpniu 2013 r. zarząd województwa przyjął uchwałę w sprawie przyjęcia Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie rozwoju gospodarczego (RPS RG), który jest jednym z sześciu zasadniczych narzędzi realizacji SRWP, pozwalających na efektywne zarządzanie polityką rozwoju gospodarczego do roku 2020. Program przyjął również funkcję aktualnego dokumentu wyznaczającego kierunki rozwoju klastrów w województwie. Dokument zakłada wykorzystanie dotychczasowych doświadczeń i zachowanie ciągłości polityki samorządu województwa wobec grom, z uwzględnieniem niezbędnych modyfikacji opartych na weryfikacji osiągnię-

⁵ Projekt współfinansowany ze środków EFS UE realizowany był w latach 2005-2008 przez konsorcjum IBnGR i UMWP. Celem projektu było zaprezentowanie kompleksowej strategii rozwoju klastrów. Następtwem rekomendacji wypracowanych w ramach projektu było powstanie RPWK WP.

⁶ Zgodnie z regulaminem konkursu status klastra kluczowego mogły otrzymać klastry, które: 1) działały na terenie województwa i zrzeszały podmioty z regionu, przyjmując dowolną formę prawną, oraz podpisały list intencyjny; 2) zrzeszały minimum 30 przedsiębiorstw z danej branży, a w ich działania zaangażowane były minimum 2 jednostki naukowe bądź edukacyjne, w tym przynajmniej 1 naukowa; 3) posiadały zasięg regionalny lub ponadregionalny [Uchwały Zarządu Województwa Pomorskiego 2009, 2010].

⁷ Do głównych zadań Punktu należy: prowadzenie bieżącego doradztwa, organizacja warsztatów oraz prowadzenie monitoringu rozwoju inicjatyw klastrowych w regionie z uwzględnieniem klastrów kluczowych; nawiązywanie kontaktów przydatnych z punktu widzenia rozwoju grom; realizowanie działań informacyjnych, promocyjnych i konsultacyjno-szkoleniowych [www.klastry.pomorskie.eu].

tych efektów oraz wymogach ogólnokrajowych. Wspierane będą przede wszystkim konkretne przedsięwzięcia będące rezultatem współpracy klastrowej. W Programie założono również dalszą koordynację działań realizowanych w ramach PGKK. W myśl zapisów Programu podejmowane będą działania zmierzające do wyłonienia nowych oraz weryfikację efektywności działania istniejących klastrów kluczowych [RPS RG 2013, s. 55].

Jednym z działań realizowanych na rzecz wspierania gron było zorganizowanie konkursu pn. „Strategia dla klastra”. Wsparcie obejmowało dostarczenie zwycięskim inicjatywom narzędzi w zakresie planowania strategicznego, czego bezpośrednim następstwem miały być stworzenie bądź aktualizacja ich strategii. Komisja konkursowa dokonała wyboru 4 inicjatyw, które zostały objęte wsparciem, tj. Pomorski Klaster ICT Interizon, Klaster Logistyczno-Transportowy Północ-Południe, Klaster BIOPARK, Pomorski Klaster Żeglarski [Uchwała nr 1486/205/12 ZWP].

Do chwili obecnej ogłoszono i rozstrzygnięto trzy konkursy w ramach działania 1.5.2 RPO WP. Dofinansowanie otrzymało łącznie 17 projektów, które w opinii komisji konkursowej najlepiej przyczynią się do realizacji celu głównego działania, a łączna kwota dofinansowania projektów wyniosła 6 275 378,50 zł.

4. Polityka klastrowa Dolnego Śląska

4.1. Miejsce polityki klastrowej w regionalnych dokumentach strategicznych i RPO

Polityka ukierunkowana na klastry nie znalazła swojego bezpośredniego odzwierciedlenia w zapisach przyjętej w 2005 r. Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r. W nowelizacji ww. dokumentu z marca 2011 r. nawiązano już w sposób bezpośredni do koncepcji gron. W myśl zapisów Strategii budowanie sieci powiązań gospodarczych w regionie, w tym wspieranie funkcjonowania klastrów, jest jednym ze sposobów osiągnięcia celów, jakimi są rozwój gospodarki opartej na wiedzy oraz wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie Dolnego Śląska. Rozwój gospodarczy oparty na współpracy w ramach gron uznany został za jeden z priorytetów działania, a projekty kooperacyjne i klastrowe mogą liczyć na preferencyjne traktowanie [SRWD 2011, s.42-56].

Polityka wspierania klastrów nie została również ujęta w Dolnośląskiej Strategii Innowacji z 2005 r., która charakteryzowała jedynie zjawisko klasteringu, pomijając wskazanie sposobów na rozwój klastrów w regionie. W przypadku znowelizowanej Strategii z 2011 r. nawiązano już bezpośrednio do wspierania rozwoju gron w regionie. Wspieranie klastrów na obszarze województwa przewidziane zostało w ramach realizacji celu operacyjnego Zwiększanie liczby przedsiębiorstw współpracujących z innymi podmiotami – w obszarze innowacyjności w ramach klastrów. W ramach realizacji tego celu przyjęto następujące kierunki działania na rzecz gron: 1) cykliczna ocena potencjału gospodarki regionalnej pod kątem inicjowania nowych powią-

zań klastrowych; 2) wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych; 3) wsparcie innowacyjnych projektów współpracy realizowanych przez klastry i inicjatywy klastrowe [RSID 2011, s.79].

Ważnym instrumentem wspierającym rozwój klastrów jest Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013 (RPO WD). Działaniem podstawowym w zakresie wspierania gron jest działanie 1.2.B Dotacje na doradztwo dla przedsiębiorstw w zakresie B+R i innowacyjności, w ramach którego wspierane są projekty mające na celu ułatwianie nawiązywania współpracy pomiędzy przedsiębiorcami a instytucjami B+R, w szczególności poprzez tworzenie i rozwój regionalnych sieci współpracy czy klastrów innowacyjnych. Do działań uzupełniających należą m.in. działania: 1.1 Inwestycje dla przedsiębiorstw wspierające projekty polegające na tworzeniu i modernizacji działów B+R oraz wdrażanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych podejmowanych przez przedsiębiorstwa; 1.2.D Dotacje na doradztwo i inwestycje dla IOB wspierające IOB działające w regionie i świadczące usługi doradczo-szkoleniowe dla MSP; 1.2.E Przedsięwzięcia z zakresu współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej w celu zapewnienia wymiany dobrych praktyk oraz doświadczeń IOB, w ramach którego finansowana jest organizacja spotkań mających na celu zapewnienie wymiany dobrych praktyk oraz doświadczeń IOB; 1.4 Infrastruktura wspierająca innowacyjność i przedsiębiorczość w regionie, w ramach którego finansowane są projekty inwestycyjne dotyczące tworzenia i rozwoju infrastruktury jednostek wspierających innowacje oraz przedsięwzięcia z zakresu współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej [*Szczegółowy opis priorytetów...* 2013].

4.2. Program Wsparcia Klastrów

W celu zaktywizowania roli klastrów w gospodarce regionu Dolnego Śląska urząd marszałkowski zaplanował uruchomienie Programu Wsparcia Klastrów (PWK). Bezpośrednim celem PKW jest wsparcie tworzenia i rozwoju klastrów w województwie dolnośląskim oraz wzmocnienie ich pozycji konkurencyjnej na rynku, co przyczyni się do rozwoju społeczno-ekonomicznego regionu. Beneficjentami wsparcia są wspólne przedsięwzięcia kooperacyjne podmiotów gospodarczych, prowadzone przez koordynatora, mające na celu wymianę doświadczeń, zacieśnienie relacji pomiędzy przedsiębiorstwami oraz pomiędzy firmami a podmiotami sfery B+R oraz IOB. Zasadniczo Program udziela wsparcia w formie bezwrotnej pomocy finansowej w następujących obszarach: szkolenia, konferencje, warsztaty, doradztwo, działania marketingowe i promocyjne, obsługa administracyjna projektu. Przekazanie wsparcia następuje w drodze dotowania organizacji pozarządowych będących organizacjami pożytku publicznego, wybieranych w drodze konkursu ogłaszanego przez zarząd województwa. Dotowane podmioty powinny prowadzić działalność statutową związaną z działalnością wspomagającą rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości. Szczegółowy zakres wsparcia jest corocznie definiowany

w uchwale zarządu województwa. W przypadku wyboru oferty realizacja zadania następuje w trybie powierzenia wykonania zadań publicznych, wraz z udzielaniem dotacji na finansowanie ich realizacji. Realizacja Programu finansowana jest ze środków własnych samorządu województwa, a instytucją wdrażającą jest UMWD [Rozwój klastrów... 2009, s. 5-7, 15].

W ramach realizacji PWK zorganizowano dotychczas sześć naborów wniosków, w wyniku których dotacje na rozwój współpracy klastrowej otrzymały 22 podmioty. Łącznie na realizację Programu samorząd przeznaczył ponad 2 mln zł.

Tabela 1. Dotychczasowe wyniki udzielania pomocy w ramach PKW

Rok	Liczba konkursów	Łączna liczba beneficjentów objętych wsparciem	Łączna kwota przyznanej dotacji (w zł)
2010	1	5	600 000,00
2011	1	4	366 430,00
2012	2	3	299 574,50
2013	2	10	786 299,35
Razem	6	22	2 052 303,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwał ZWD podjętych w latach 2010-2013.

Szczegółowe informacje nt. liczby konkursów i podmiotów objętych wsparciem oraz łącznej kwoty przyznanych dotacji w poszczególnych latach przedstawia tabela 1.

5. Podsumowanie

Prowadzone powyżej analizy i rozważania pozwalają na wysunięcie wniosku o znacznym zróżnicowaniu działań podejmowanych na rzecz rozwoju klastrów w wybranych województwach. Wprawdzie obydwaj województwa uruchomiły specjalne programy wspierania gron, jednak polityka klastrowa regionu pomorskiego jest bardziej dojrzała i rozwinięta. Wynika to najprawdopodobniej z faktu, iż województwo pomorskie jako pierwsze rozpoczęło wdrażanie regionalnej polityki klastrowej i posiada w tej kwestii spore doświadczenie. Do koncepcji gron nawiązują w zasadzie wszystkie dokumenty strategiczne województwa. Wprawdzie program wspierania gron przyjęty został dopiero w 2009 r., jednak pierwsze działania na rzecz wspierania klastrów podejmowane były znacznie wcześniej. RPWK WP wraz z zapisami regionalnych dokumentów strategicznych, których założenia spełnia, stanowią spójną koncepcję polityki wspierania rozwoju klastrów w regionie. Mimo iż przyjęto nowy dokument określający kierunek wspierania gron, to jest on zbieżny z zapisami wszystkich wcześniej wymienionych dokumentów. Konsekwencja i spójność prowadzonych działań przekładają się na wysoką skuteczność polityki klastrowej.

Istotą wspierania klastrów w województwie pomorskim jest koncentracja na tzw. klastrach kluczowych, mogących stać się motorami rozwoju regionu. Jest to koncepcja zgodna z powszechnie przyjętymi zasadami wspierania gron, jednak w opinii autorów artykułu, budzić może pewne wątpliwości. Koncepcja wspierania pomorskich gron zakłada wprawdzie wsparcie dla klastrów o mniejszym znaczeniu dla województwa, jednak klastry kluczowe są zdecydowanie najbardziej uprzywilejowane. Koncentracja środków na najlepiej rozwiniętych i funkcjonujących podmiotach gospodarki może przyczynić się do spadku konkurencyjności innych podmiotów, co w konsekwencji doprowadzić może do konieczności poniesienia wysokich nakładów finansowych na ich wspieranie. Wątpliwości budzi również fakt, iż dla pozyskania wsparcia konieczne jest nawiązanie formalnego partnerstwa. Może to doprowadzić do zawierania porozumień tylko dla otrzymania dofinansowania. Sytuacja ta może dotyczyć przede wszystkim klastrów subregionalnych i embrionalnych, gdyż wybór klastrów kluczowych przeprowadzany jest w oparciu o bardzo rygorystyczne kryteria. Problem ten może wyeliminować jedno ze stosowanych kryteriów wyboru gron, które mają zostać objęte wsparciem, a mianowicie ocena dotychczasowych przykładów współpracy pomiędzy podmiotami partnerstwa. Podstawę finansowania polityki klastrowej w regionie pomorskim stanowią fundusze strukturalne na lata 2007-2013. Konieczna jest więc aktualizacja źródeł finansowania polityki klastrowej w nowym okresie finansowania 2014-2020. W realizacji polityki klastrowej wykorzystywane są również instrumenty pozafinansowe (działania informacyjne, promocyjne i konsultacyjno-szkoleniowe).

Wspieranie klastrów w województwie dolnośląskim przybiera trochę inny charakter. Wprawdzie realizacja polityki proklastrowej opiera się na tzw. Programie Wspierania Klastrów, jednak szczegółowy zakres wsparcia jest corocznie definiowany w uchwałach zarządu województwa. Przekazywanie wsparcia klastrów następuje na podstawie zapisów ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Ponieważ urząd zobowiązany jest do uchwalania rocznego programu współpracy z NGO i OPP, program wspierania klastrów powinien zamknąć się w roku kalendarzowym, co stanowi istotny mankament udzielania wsparcia. Podmioty otrzymujące dotację muszą mieć charakter instytucji *non profit*, co w znacznym stopniu ogranicza możliwości zdobycia dodatkowych środków na realizację działania objętego wsparciem.

Sporą wadą Programu jest finansowanie wsparcia ze środków własnych samorządu, co ogranicza udzielanie wsparcia dla dużych projektów. Struktury klastrowe niemające charakteru OPP oraz chcące pozyskać większe wsparcie mogą skorzystać ze środków finansowych w ramach RPO WD oraz komponentu regionalnego PO KL. Słabość PWK wynika z tego, że polityka klastrowa nie znajdowała do tej pory swojego miejsca w głównym nurcie działań na rzecz gospodarki. PWK powstał jakby w oderwaniu od regionalnych dokumentów strategicznych. W opinii autorów konieczne jest opracowanie koncepcji wspierania rozwoju klastrów w regionie Dolnego Śląska, spójnej z koncepcją rozwoju gospodarki województwa, oraz zmiana źródeł finansowania inicjatyw podejmowanych na rzecz rozwoju gron. Szansę taką

stwarzają zapisy zaktualizowanej Strategii Innowacji i Strategii Rozwoju Województwa oraz projektu RPO Województwa Dolnośląskiego 2014-2020, w którym przewidziane zostały projekty innowacyjne, odnoszące się do wspierania gron. Wykorzystanie funduszy strukturalnych może w znaczący sposób poszerzyć perspektywy władz samorządowych w zakresie możliwości realizacji projektów na rzecz rozwoju gron.

Literatura

- Boekholt P., Thuriaux B., *Public policies to facilitate clusters: background, rationale and policy practices in international perspective*, [w:] *Boosting Innovation: The Cluster Approach*, OECD, Paris 1999.
- Brodzicki T., Kuczevska J. (red.), *Klasy i polityka klastrowa w Polsce – konkurencyjność przedsiębiorstw, sektorów, regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2012.
- Brodzicki T., Szultka S., Tamowicz P., Wojnicka E., *Polityka wspierania klastrów – najlepsze praktyki. Rekomendacje dla Polski*, Niebieskie Księgi – Rekomendacje nr 11, IBnGR, Gdańsk 2004.
- European Commission (EC), *European Trend Chart on Innovation Thematic Report Cluster Policies*, EC Enterprise Directorate-General 2003.
- Każmierski J. *Wspieranie rozwoju struktur klastrowych – modele, instrumenty, bariery*, „Acta Universitatis Lodzianensis Folia Oeconomica” 2011, nr 261.
- Klemens B., *Polityka wspierania struktur klastrowych na poziomie Unii Europejskiej i Polski*, „Barometr Regionalny” 2012, nr 2 (28).
- Porter M., *Location, Competition and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy*, “Economic Development Quarterly” 2000, vol. 14, no. 1.
- Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011-2020* [RSID], Wrocław 2011.
- Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Pomorskiego* [RSI-P], Gdańsk 2004.
- Regionalny Program Strategiczny w zakresie rozwoju gospodarczego Pomorski Port Kreatywności* [RPS RG], Gdańsk 2013.
- Regionalny Program Wspierania Klastrów dla Województwa Pomorskiego na lata 2009-2015* [RPWK WP], Gdańsk 2009.
- Rosenfeld S.A., *Creating Smart Systems. A guide to cluster strategies in less favoured regions*, Regional Technology Strategies, Carrboro 2002.
- Rozwój klastrów w województwie dolnośląskim – Regulamin Regionalnego Wsparcia klastrów*, ECORYS Sp. z o.o., Warszawa 2009.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r.* [SRWD], Wrocław 2011.
- Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego* [SRWP], Gdańsk 2005.
- Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020* [SRWP], Gdańsk 2012.
- Szczegółowy opis priorytetów RPO dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013*, Wrocław 2013.
- Uchwała nr 1137/246/09 ZWP z dnia 10 września 2009 r. w sprawie zatwierdzenia regulaminu konkursu na klasy kluczowe oraz regulaminu komisji konkursowej w związku z organizacją konkursu na klasy kluczowe.
- Uchwała nr 1168/351/10 ZWP z dnia 2 września 2010 r. w sprawie zatwierdzenia regulaminu konkursu na klasy kluczowe w związku z organizacją II edycji konkursu na klasy kluczowe.
- Uchwała nr 1212/IV/12 ZWD z dnia 8 maja 2012 r. w sprawie rozstrzygnięć otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego z zakresu działalności wspierającej rozwój gospodarczy w tym rozwój przedsiębiorczości w 2012 r.

- Uchwała nr 1486/205/12 ZWP z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie zatwierdzenia listy inicjatyw klastrowych wybranych do objęcia wsparciem w ramach konkursu „Strategia dla klastra” organizowanego w ramach projektu systemowego pn. „INNOpomorze – Pomorskie Centrum Innowacji w Organizacji” w ramach Priorytetu VIII Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.
- Uchwała nr 2663/IV/12 ZWD z dnia 31 lipca 2012 r. w sprawie rozstrzygnięć otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego z zakresu działalności wspierającej rozwój gospodarczy w tym rozwój przedsiębiorczości w 2012 r.
- Uchwała nr 4088/IV/13 ZWD z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie rozstrzygnięć otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego z zakresu działalności wspierającej rozwój gospodarczy w tym rozwój przedsiębiorczości w 2013 r.
- Uchwała nr 4262/III/10 ZWD z dnia 4 maja 2010 r. w sprawie rozstrzygnięć otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego z zakresu działalności wspierającej rozwój gospodarczy w tym rozwój przedsiębiorczości w 2010 r.
- Uchwała nr 4585/IV/13 ZWD z dnia 20 sierpnia 2013 r. w sprawie rozstrzygnięć otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego z zakresu działalności wspierającej rozwój gospodarczy w tym rozwój przedsiębiorczości w 2013 r.
- Uchwała nr 619/IV/11 ZWD z dnia 9 maja 2011 r. w sprawie rozstrzygnięć otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego z zakresu działalności wspierającej rozwój gospodarczy w tym rozwój przedsiębiorczości w 2011 r.
- Uszczegółowienie RPO dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 [URPO WP], Gdańsk 2013. www.klastry.pomorskie.eu, dostęp 14.09.2013 r.

HUMAN CAPITAL
HUMAN – BEST INVESTMENT

Lubuskie
Worth your while

EUROPEAN UNION
EUROPEAN
SOCIAL FUND

THE IMPLEMENTATION OF THE CLUSTER DEVELOPMENT POLICY IN THE SELECTED REGIONS OF POLAND

Summary: The purpose of this article is to present cluster development policies in the voivodeships implementing programs to support clusters.. It is in the first part of this article that the nature of the cluster policy was explained; the objectives and the types of this policy as well as the selected tools and instruments for its implementation were presented. Subsequently, the measures were shown, which were taken within the scope of supporting bunches in the selected regions. In the first place, the records of the regional concept papers and of the Regional Strategy Papers referring to supporting clusters and next the assumptions, objectives and ways of the implementation of the programmes for supporting clusters were presented. It was in the later part of this article that the ways for the implementation of the programmes and conducted actions and initiatives were shown. At the end of the article the conclusions with reference to the earlier considerations as well as indicated cluster policies were presented.

Keywords: clusters, cluster-based development policy, Regional Operational Programme.